

Prof. Dr hab. Nicole Nau
Katedra Skandynawistyki UAM

2018/2019 semestr letni

POLITYKA JĘZYKOWA W KRAJACH SKANDYNAWSKICH

Trzeci wykład
11.03.2019

W ZESZŁYM TYGODNIU: STATUS JĘZYKÓW W USTAWACH (1)

- ❖ Status języków w konstytucjach (różne kraje, Finlandia, Konstytucja Norweska z listopada 1814. r.)
- ❖ Ustawa językowa w Finlandii
- ❖ Język narodowy, urzędowy, ...
- ❖ Język jako narzędzie i jako symbol
- ❖ Podejście: prawo lub obowiązek

DZISIAJ: STATUS PLANNING PRZEZ USTAWODAWSTWO (2)

- ❖ Rozwój i znaczenie pojęcia „język narodowy” w 19 w.: język fiński
- ❖ Polityka językowa i ustawa językowa w Szwecji

FIŃSKI JAKO JĘZYK NARODOWY I URZĘDOWY: HISTORIA

- 1809 Wielkie Księstwo Finlandii jako część Imperium rosyjskiego
Car Alexander I: „Finlandia awansowała do grona narodów” (Sommer 2009)
- 1812 Przenoszenie stolicy z Turku do Helsinek
- 1828 Przenoszenie uniwersytetu z Turku do Helsinek
- 1863 Fiński obok szwedzki językiem urzędowym w całym księstwie
(1899-1905 Rosyjski językiem urzędowym)
- 1906 Parlament „Eduskunta”
- 1917, 6.12. Proklamacja niepodległości Finlandii
- 1919 Konstytucja; 1922 Ustawa o językach

IDEOLODZY I DZIAŁACZY

Henrik Gabriel Porthan (1739-1804)

Adolf Ivar Arwidsson (1791-1814)

Eric Gustaf Ehrström (1791-1835)

Johan Vilhelm Snellman (1806-1881)

SNELLMAN 1868, W HVAD VAR PORTHAN? (SOMMER 2009, 179)

Na pewno jednak nikt nie uważał w owym czasie [= XVIII w] języka fińskiego za narodowy, ani też nie myślał o narodowej kulturze fińskiej związanego z tym językiem. Myśl taka zaistniała wszakże ledwie 16 lat po śmierci Porthana, rozbudzona zwłaszcza przez A.I. Arwidssona i E.G. Ehrströma. Początek tej myśli dała bez wątpienia zmiana okoliczności politycznych. W skrócie brzmiała ona tak: **Szwedami [już] nie jesteśmy; Rosjanami stać się nie możemy; musimy być Finami** – a następnie: Szwedzi mają swój język szwedzki, Rosjanie rosyjski; Finowie też mają prawo do własnego języka, i na szczęście takowy posiadają. Wtedy też jasno zrozumiano, że **jedność narodowa oparta na języku to nieodzowny warunek zachowania odrębności Finlandii**.

ARWIDSSON 1821, *OM NATIONALITÉT OCH NATIONAL ANDA* (SOMMER 2009, 288)

Wszystko, co przedstawiliśmy wyżej, pokazuje, jak wielkie znaczenie ma dla nas ochrona świętości i czci naszego rodzimego języka fińskiego [*vårt Finska modersmål*]. Staraliśmy się wyjaśnić, że jest on [...] źródłem wszelkiej naszej rodzimej siły ducha [*inhemska andeliga styrka*]; tym bijącym sercem, z którego życie i energia promieniują na całość narodu.

EHRSTRÖM 1822 W PODRĘCZNIKU JĘZYKA ROSYJSKIEGO (SOMMER 2009, 302)

Fiński to nasz język narodowy [*nationalspråk*] i nasza właściwa [*egentligå*], acz lekceważona i poniewierana mowa rodzima [*modersmål*]; szwedzki to przekazany nam przez dawnych władców kraju język urzędów i oświaty, który dlatego też stał się mową rodziną warstw wykształconych [*bildade folkclasserna*]; rosyjski z kolei to język urzędowy Najwyższej Władzy i mowa rodzima narodu, z którego wywodzi się całe kierownictwo wielkiego Cesarstwa.

CZY SZWECJA MIAŁA POLITYKĘ JĘZYKOWĄ W XX WIEKU?

Sverige har alltså numera en uttryckligt formulerad språkpolitik. Det är något nytt. Ordet *språkpolitik* beläggs visserligen av Svenska Akademiens ordbok i svenska sedan 1898, och det etablerades i Akademiens ordlista i elfte upplagan 1986, men någorlunda vanligt blev det först kring årtusendeskiftet.

(Josephson 2009)

JEDNAK...

[...] ett land oundvikligen har en språkpolitik. Det tas ju politiska beslut exempelvis om vilka språk som tillåts i parlamentariska församlingar och rättväsende, eller vilka språk som är undervisningsspråk eller skolämnen i skolorna. Den viktigaste språkpolitiska händelsen i Sveriges historia är antagligen reformationen med Bibeln, gudstjänstordning och predikan på svenska. Mer samtida beslut av stor språkpolitisk betydelse är införandet av engelska som första främmande språk i skolorna efter andra världskriget eller beslutet 1977 om generell hemspråksundervisning (jfr Hyltenstam och Tuomela 1996:29). I historieskrivningen ses dessa beslut som kyrkopolitiska och skolpolitiska. Men de är lika mycket språkpolitiska. (Josephson 2009)

DLACZEGO SZWEDZCY DZIAŁACZE CZULI POTRZEBĘ BARDZIEJ WYRAŹNEJ POLITYKI JĘZYKOWEJ POD KOŃCU XX W.?

W drugiej połowie 20 w.

- ❖ uznanie języków mniejszościowych (autochtonicznych)
- ❖ uznanie języka migowego
- ❖ ruch *klårspråk*
- ❖ Szwecja członkiem Unii Europejskiej
- ❖ coraz więcej imigrantów (15-20% mieszkańców urodziło się poza kraju)
- ❖ coraz więcej w różnych domenach używa się język angielski

Boyd (2011): głównie 3 fakty: członkostwo w UE, ratyfikacja umów na rzecz języków mniejszościowych, imigracja

These three developments led to a situation at the turn of this century where Sweden had five official minority languages, close to 200 ‘mother tongues’ with no official status, an accelerating use of English as a superposed variety in various spheres of society, but no official majority language. This is the backdrop for the development of recent language policy and legislation **to reinforce the role of Swedish in Sweden.**

DROGA DO USTAWY

(ZOB. [HTTP://WWW.SPRAKOCHFOLKMINNEN.SE/SPRAK/SPRAKPOLITIK/MILSTOLPAR-I-SVENSK-SPRAKPOLITIK/1997-2010.HTML](http://WWW.SPRAKOCHFOLKMINNEN.SE/SPRAK/SPRAKPOLITIK/MILSTOLPAR-I-SVENSK-SPRAKPOLITIK/1997-2010.HTML))

Od końca lat 1990: opracowywanie polityki językowej

2002 *Mål i mun* (förslag till handlingsprogram för svenska språket)

2005 *Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik*

„The reason the government suggested a policy, rather than a law, was the difficulty it saw in a law having any normative effect, as sanctions against violations of it would be lacking.” (Boyd 2011)

2008 *Värna språken – förslag till språklag*
oraz *Språk för alla – förslag till språklag*

2009 Språklag

CELE SZWEDZKIEJ POLITYKI JĘZYKOWEJ

riksdagens fyra språkpolitiska mål från 2005:

- Svenska språket ska vara huvudspråk i Sverige
- Svenska ska vara ett komplett och samhällsbärande språk.
- Den offentliga svenska ska vara vårdad, enkel och begriplig.
- Alla ska ha rätt till språk: att utveckla och tillägna sig svenska språket, att utveckla och bruка det egna modersmålet och nationella minoritetsspråket och att få möjlighet att lära sig främmande språk.

SZWEDZKA USTAWA JĘZYKOWA: CO, DLACZEGO I JAK?

Handout

Praca w grupach

Uwaga dot. 6 §

„Med *det allmänna* avses staten, kommunerna och landstingen, d.v.s. alla de organ som bedriver offentlig verksamhet. Här avses alltså verksamhet i beslutande politiska församlingar, d.v.s. riksdagen, kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige, och i myndigheter, d.v.s. regeringen, domstolar och förvaltningsmyndigheter. Det kan tilläggas att även kommunala bolag, föreningar, stiftelser eller enskild person som fullgör myndighetsuppgifter med stöd av 11 kap. 6 § regeringsformen, eller där det allmänna har ett dominerande inflytande, omfattas av denna lag.” (uttolkning)

O POJĘCIE *HUVUDSPRÅK* (SPRÅKRÅDETS UTTOLKNING AV SPRÅKLAGEN)

Benämningen *huvudspråk* har tagits över från de språkpolitiska målen. Kritik har riktats mot denna term, och man har i stället föreslagit *nationalspråk* eller *officiellt språk*. Mot dessa förslag kan anföras det som står i propositionen (2008/09:153), s. 17:

"Termen *huvudspråk* betonar betydelsen av det svenska språket och ger tydliga signaler om att svenska är det språk som talas av det stora flertalet av landets invånare, samtidigt som termen påminner om att det även finns andra språk att ta hänsyn till."

(kontinuacja) =>

Språkrådet ställer sig bakom valet av termen *huvudspråk* och kan också tillägga att *nationalspråk* ibland kan avse ett språk som är förbundet med en nationell identitet utan att för den skull vara det mest använda språket eller det vanligaste modersmålet. Man kan som exempel nämna iriskan i Irland.

Liknande problem kan finnas med beteckningen *officiellt språk*. Sverige kan sägas ha mer än ett officiellt språk; även de fem nationella minoritetsspråken och det svenska teckenspråket kan betraktas som officiella språk med hänvisning till den status dessa språk har genom lagstiftning.

JAKI RODZAJ PRAWA?

It should also be pointed out that the law is a ‘law of obligations’ (*skyldighetslag*), not a ‘law of rights’ (*rättighetslag*). This means that the law does not make it possible for individuals to appeal to the state for their ‘right to language’. Rather, a responsibility is placed on public authorities to provide individuals with the possibility of learning or using a language.

(Boyd 2011)

ŽRÓDŁA

- Boyd, Sally. 2011. “Do National Languages Need Support and Protection in Legislation?: The Case of Swedish as the ‘Principal Language’ of Sweden.” In *Uniformity And Diversity In Language Policy*, Norrby & Hajek (Eds.), 22–36.
- Josephson, Olle. 2009. “Att styra språk: Om språkpolitikens möjligheter och begränsningar.” In *Årsbok 2008. Kungliga Humanistiska Vetenskaps-Samfundet I Uppsala*, 149–173.
- Sommer, Łukasz. 2009. *Mowa ojców potrzebna od zaraz: fińskie spory o język narodowy w pierwszej połowie XIX wieku*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego
- Uttolkning = Språkrådets uttolkning av språklagen. Do sięgnięcia na stronie:
<https://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/sprakpolitik/spraklagen.html>